



SAVLOV SIN

Saul fia, Madžarska, 107 min, 2015

Režija: László Nemes

Scenarij: László Nemes in Clara Royer

Fotografija: Mátyás Erdély

Montaža: Matthieu Taponier

Snemalec: László Egyedi

Igrajo: Géza Röhrig, Levente Molnár, Urs Rechn, Todd Charmont, Jerzy Walczak, Gergő Farkas, Balázs Farkas

Glasba: László Melis

Zvok: Tamás Zányi

Scenografija: László Rajk

Kostumografija: Edit Szücs

Maska: Viktória Csatári

Producenta: Gábor Rajna in Gábor Sipos

Produkcija hiša: Laokoon Filmgroup

KRATKA VSEBINA

Koncentracijsko taborišče Auschwitz, oktober 1944. Savel Ausländer, član posebne enote židovskih taboriščnikov, imenovane *sonderkommando*, nekega dne med delom v krematoriju – kjer so bili zaporniki prisiljeni pomagati, preden so v istih pečeh usmrtili še njih same – v gori trupel naleti na še živega dečka. Nemški oficirji tega kmalu pokončajo, Savel – ki v neimenovanem dečku prepozna svojega sina, čeprav do konca filma ni zares znano, ali je to resnično Madžarov potomec ali ne – pa se odloči truplo dostojno, torej v prisotnosti duhovnikove molitve, pokopati. V kaotičnih zadnjih dneh Auschwitza (ravno medtem, ko taboriščniki organizirajo množični upor), Savel skuša truplo zavarovati ter na drugem koncu tabora locirati rabina. Tega kmalu res najde, istočasno pa izbruhne upor. Skupini ujetnikov uspe celo pobegniti, med njimi pa se znajde tudi Savel, ki truplo svojega sina med prečkanjem deroče reke izgubi.

Co-funded by the
European Union



Creative
Europe
MEDIA

Mednarodni projekt Poučevanje evropske zgodovine s filmom je program (Teaching European History through Cinema - TEHC) se bo v Sloveniji izvajal pod okriljem filmsko-vzgojnega Zavoda za uveljavljanje vizualne kulture Vizo in v partnerstvu še s petimi strokovnimi partnerji iz Italije (AGIS), Irske (County Museum Dundalk), Bolgarije (International Short Film Festival »In the Palace) ter Romunije (Romanian Film Promotion APFR).

TEME V FILMU

Druga svetovna vojna in judovski holokavst: nemški načrt za popolno iztrebitev Judov, koncentracijska in delovna taborišča (ter položaj *sonderkommandov* znotraj teh), zaporniški upori, zavezniška osvoboditev taborišč

Kako je v filmu *Savlov sin* upodobljeno nemško koncentracijsko taborišče Auschwitz-Birkenau? S kakšnim naborom filmskih sredstev nam režiser László Nemes predstavi življenje v taborišču? Kakšna opravila mora Savel opravljati v krematoriju in kako so ta predstavljena v filmu? Kako bi opisali razmerja med skupinami taboriščnikov (delavci, obrtniki, *sonderkommandi*, zdravniki ter ostalimi) in kako odnose med ujetniki ter nemškimi oficirji? Kakšno vlogo, zlasti simbolično in sporazumevalno, v filmu opravljajo različni jeziki (od nemščine in madžarščine do ruščine, francoščine, grščine, slovaščine, poljščine, hebrejščine in jidiša)?

Trpljenje, razčlovečenje in industrializacija genocida: nečloveško okolje nacističnih taborišč, mehanizacija in avtomatizacija množičnega umora, nepopisljiva ter nepredstavljava groza taboriščnega življenja

Kako je v vojnih taboriščih potekal sprejem novih zapornikov in kako je v filmu *Savlov sin* prikazan postopek usmrtitve? Ali poleg Savla, zadolženega za čiščenje krematorijskih peči in odstranitev trupel, sploh spoznamo še koga od prebivalcev taborišča? (Nemeseva pozornost, vsak tako se zdi, je usmerjena zgolj in samo na protagonist Savla, vsi ostali jetniki – ki jih je sicer opaziti nešteto, a večinoma le za par sekund – pa se pojavljajo zgolj kot stranski prividi, bežni obrisi brez prave osebnosti in karakternega razvoja.)

Bi se strinjali z oznako filmskega kritika Marcela Štefančiča, ki v svoji pozitivni recenziji filma zapiše, da je »*Savlovo 'delo' srhljivo, ker je banalno – rutinsko, hladno, tovarniško, industrijsko, razčlovečeno. Holokavst je v Savlovem sinu to, kar je tudi bil: 'triumf' kapitalistične učinkovitosti, sistem, ki je 'normaliziral' pošastnost, tekoči trak, na katerem je bilo preživetje enako smrti, kontrazgodovinski stroj, v katerem so očetje sežigali sinove, nekaj, kar ni bilo 'ustvarjeno' za gledanje*«?

POGOVOR O FILMU

László Nemes in (ne)predstavljalivost holokavstva

Filmski in umetniški ustvarjalci se že od konca druge svetovne vojne ter posledičnega razkritja nemškega načrta za sistematično iztrebljanje Judov – pa tudi Romov, Poljakov, Gejev, Črncev, političnih nasprotnikov in drugih nacistom neljubih populacij – soočajo z dilemo: **kako lahko holokavst, najnasilnejšo in najgrozotnejšo epizodo moderne zgodovine, uprizarimo na filmskem platnu?** Je to početje sploh etično, moralno, smiselno? Če je, s kakšnimi izraznimi in pripovednimi sredstvi naj bi peklenske razsežnosti holokavsta upodobili? (Ali kot si to vprašanje z drugimi besedami zastavi Anja Banko v svoji recenziji filma: »*kako govoriti, misliti, upovedati oz. upodobiti to črno luknjo, ki je razlomila meje človeškega ... in s katerimi sredstvi, s katero formo upovedati grozo, da pri tem te groze ne bi zbanalizirali?*«)

V povojni zgodovini filma so se režiserji teme holokavsta lotevali na številne načine, od nevtralne, opazovalne estetike deseturnega dokumentarca *Shoah* (Claude Lanzmann, 1985) in eksperimentiranja z arhivskimi posnetki v filmu *Noč in megla* (*Nuit et brouillard*, Alain Resnais, 1955) pa do melodramatičnih, na trenutke spektakulariziranih podob Spielbergove hollywoodske drame *Schindlerjev seznam* (*Schindler's List*, Steven Spielberg, 1993). Vendar pa avtor László Nemes, v sodelovanju z direktorjem fotografije Erdélyjem ter tonskim mojstrom Zányijem, do izkušnje taborišča pristopa drugače – na način, kakršnega pred premiero *Savlovega sina* na festivalu v Cannesu sredi maja 2015 nismo videli še nikoli.

Film je večino časa kadriran v **bližnjem srednjem planu, kamera, pritrjena na snemalčevo ramo**, pa fluidno ter brez večjih tresljajev neprekinjeno sledi gibanju glavnega junaka (razen ko le-ta miruje, kar pa se v tej neskončno dinamični pripovedi zgodi le redko). Premikajoča se kamera – ki jo Nemes nikoli, vsaj kolikor je iz filma mogoče razbrati, ne postavi

na stativ – se brez izjeme giblje le meter ali dva od Savlovega obraza, bodisi tik za petami ali neposredno izza hrbta, mestoma pa tudi vzporedno ali pa pred njim. Prav pozicija kamere je nekatere nenaklonjene filmske kritike privedla do zaključka, da *Savlov sin* pravzaprav privzema formo računalniške video igrice. Prav tako kot uporabnik prvoosebni strelnih iger tudi Egyedijeva kamera svoj glavni lik spremlja z majhne razdalje od zadaj, kar v *Savlovem sinu*, vsaj po mnenju nekaterih, privede do trivializacije ter neokusne stilizacije koncentracijskih taborišč. (Vredno pa se je vprašati, ali je stvar res tako preprosta ali pa ima uporaba igričarskega kadriranja morda tudi drugačen, bolj premišljen učinek?)

V vsakem primeru je jasno, da nam *Savlov sin* razen informacij, ki jih poseduje naslovni junak, ne poda ničesar. Pogled filmske kamere je strogo omejen na Savlovo lastno vidno polje; vse, kar se nahaja zunaj njegove zgodbe, Nemes dobesedno potisne izven fokusa. Kaotičnem dogajanju primerno je globina polja nenehno plitva, ozadje filmske kompozicije pa vseskozi zamegljeno. Poleg tega filmu kronično primanjkuje širših vzpostavitev kadrov, ki bi gledalcu pomagali pri prostorski orientaciji: s pomočjo stalnih sunkovitih premikov kamere, zadušljivih bližnjih planov ter pomanjkanja globinske ostrine Nemes v gledalcu spodbuja vtis dezoorientacije, izgubljenosti, živčnosti in zmede, skratka podobnih občutij, kot jih je verjetno doživljal tudi Savel. Dodatno plast kaotičnosti pa *Savlovem sinu* pridoda še kakofonija komajda razumljivih zvokov, od kletvic in vzklikov v vseh možnih evropskih jezikih pa do številnih šepetanj, trepetanj ter kratkih molitev, nasnetih naknadno v zvočnem studiu.

DODATNA LITERATURA

Anja Banko, »Merjenje vztrajnosti pogleda: *Savlov sin / Saul fia*, 2015, László Némés,« *Ekran, revija za film in televizijo* 52 (oktober-november 2015): 45-47.

Peter Labuza, »Shallow Depth: *Son of Saul* Shows Nothing and Says Nothing,« *Los Angeles Review of Books*, 21. februar 2016. Dostopno na: <https://lareviewofbooks.org/article/shallow-depth-son-of-saul-shows-nothing-and-says-nothing/>.

Richard Porton, »*Son of Saul* (László Nemes, Hungary),« *Cinema Scope*, št. 63 (2015). Dostopno na: <http://cinemascope.com/spotlight/son-of-saul-laszlo-nemes-hungary/>.

Pripravil: Nace Zavrl
(Zavod Vizo)